

Význam plodnosti v manželství Nového zákona

Jindřich Šrajgr

1. RELATIVIZACE MANŽELSTVÍ A POŽEHNÁNÍ PLODNOSTI

Nový zákon instituci manželství předpokládá. Mt 19,3–12 vyjadřuje zřetelně výjimečný charakter panenství. Panenství je doporučováno vzhledem k omezenosti instituce manželství na dobu pozemského života, zakončeného parusí (Mt 22,30 par.). Život bez manželství, ve službě Bohu a lidem, odkazující na budoucí Boží říši, ve které se už nebude více ženit ani vdávat, je považován za lepší (srov. Mk 12,25). Panenství představuje vedle manželství životní alternativu (Mt 19,11n.), nesnižuje však hodnotu manželství.¹

Zatímco ve Starém zákoně byl muž povinován ženitbou, protože plodnost byla kvůli přežití Božího lidu základní povinností,² je v Novém zákoně role plodnosti a manželství relativizována.³ Již Jan Křtitel relativizuje tělesnou rodovou pospolitosť s Abrahámem: „Nemyslete si, že můžete říkat: ‚Náš otec je Abrahám!‘ Pravím vám, že Bůh může Abrahámovi stvořit děti z tohoto kamení“ (Mt 3,9). V Novém zákoně už neplatí Abrahámovy rodokmeny, nýbrž duchovní synovství dětí Božích v novém Izraeli. „Ve Starém zákoně mají ještě potomstvo a rodokmeny náboženskou relevantnost, ale Ježíš už tělesnému rodu nepřisuzuje žádný spásný význam.“⁴

Ježíšovo hodnocení manželství a rodiny je pozitivní. Je to zřejmé z jeho připodobnění eschatologické Boží říše ke královské svatební hostině (srov. Mt 22,1–14; 25, 1–13), z jeho účasti na svatbě v Káni Galilejské, kde dělá svůj první zázrak (srov. Jan 2,1–12). Vychází ze starozákonního obrazného srovnání Boží smlouvy s manželstvím mezi mužem a ženou a označuje se za ženicha novozákonního Božího lidu (srov. Mt 9,15).⁵ Ukazuje tak, kolik otcovství a lásky Boží se zrcadí v manželské lásce muže a ženy. Tento obraz také nepřímo vrhá světlo na hlubokou pravdu manželské lásky.⁶

Ježíš vidí v manželství na prvním místě řád lidského společenství daný na začátku Bohem, který opět představuje ve svém původním významu jako nerozlučitelnou, Bohem utvořenou jednotu mezi jedním mužem a jednou ženou (srov. Mk 10,6–9; Mt 19,4nn).⁷ Obsahem Kristových řečí o manželství zachycených v evangeliích, není ani potomstvo, ani rodičovské povinnosti či povinnosti dětí, nýbrž vždy a výlučně personální vztah mezi mužem a ženou.⁸

¹ Srov. K. H. PESCHKE, *Křesťanská etika*, Praha: Vyšehrad, 1999, s. 356.

² Srov. tamtéž; srov. také J. B. BAUER, „Ehe,“ in *Bibeltheologisches Wörterbuch*, Graz, 1994, s. 112.

³ Srov. K. H. PESCHKE, *Křesťanská etika*, s. 356.

⁴ A. HERTZ aj. (eds.), *Handbuch der christlichen Ethik* (=HchE), sv. 2, Freiburg, 1993, s. 152.

⁵ Srov. A. GÜNTHER, *Anruf und Antwort*, sv. 3, *Handbuch der katholischen Moralthologie*, Schönstatt, 1993–1994, s. 80.

⁶ Srov. *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II.*, Praha: ČBK, 1994, čl. 18.

⁷ Srov. *Lexikon für Theologie und Kirche*, sv. 3, 1957n., sl. 677.

⁸ Srov. J. DAVID, *Ehe und Elternschaft nach dem Konzil*, Aschaffenburg, 1968, s. 46.

2. 1 KOR 7⁹

V 1 Kor 7 zodpovídá Pavel řadu otázek a doporučuje přitom svoji vlastní životní cestu. Zdůrazňuje však výslovně, že „každý má své dary milosti, jeden takové, druhý jinaké“ (7,7).¹⁰ V obou případech, jak v případě manželství, tak v případě panenství, jde o Boží povolání.

Ohledně panenství nebo manželství nedává Pavel žádná absolutně platná pravidla. Když však člověk nemá zvláštní charisma k panenství (srov. 7,7) a odříkavý život je pro něj příliš namáhavý, ať se raději ožení.¹¹ Manželství totiž považuje za Bohem chtěné spojení muže a ženy, které je chrání před žádostmi:¹² „Svobodným a vdovám pravím, že je pro ně lépe, když zůstanou tak jak já. Je-li jim zatěžko žít zdrženlivě, ať vstoupí v manželství, neboť je lepší žít v manželství než se trápit.“ (7,8n).

V další části (7,25–35) vyjadřuje Pavel své stanovisko k tomu, zda se má mladá dívka vdávat, či nikoliv. Chválí zde panenství a vystupuje na obranu cti a důstojnosti svobodné ženy (srov. 7,34a) a ukazuje, že panenství není neštěstí. Je to reakce na veřejné mínění, které opovrhne neprovdanou dívkou a vystavuje ji haně. V Římě bylo úmyslné panenství chápáno po nabytí platnosti Juliova zákona v roce 6 po Kristu jako trestný čin. Muži mezi dvaceti a šedesáti lety věku a ženy od dvaceti do padesáti let měli žít v manželském svazku. Nestala-li se žena z nějakých důvodů matkou dětí, znamenalo to pro ni *de facto* ztrátu smyslu její existence. Upadala často do velké bída a nevěděla, jak si zajistit prostředky k životu.¹³

V této části Pavel dokonce odrazuje od manželství. Neznamená to však, že by principiálně odmítal manželství, protože by bylo hříšné (srov. 7,28), jak to patrně činili někteří ze společenství Korinťanů. Nezavrhne manželství jako něco, co se neslučuje s životem křesťana. Nepožaduje jeho zrušení (srov. 7,27), nýbrž je výslovně potvrzuje. Důvody, které však vedou Pavla k tomu, aby odrazoval křesťany od manželství, jsou dva: eschatologický (srov. 7,26–31) a kyriologický (srov. 7,32–34).¹⁴ Panenství nazývá zvláštním darem milosti a popisuje je jako možnost patřit cele Pánu.¹⁵ Z těchto důvodů je považuje za lepší než manželství.

Když Pavel doporučuje křesťanům panenství, protože jsou tím dány lepšími předpoklady k plné službě Bohu, dává současně těm, kteří v manželství žijí, konkrétní rady a příkazy ohledně pohlavního života, aby tak vedli vpravdě křesťanský život. Protože podle něj manželství neslouží jen k uspokojování živočišných pudů, jak to vyplývá z 1 Kor 6,16 a 1 Kor 7,33n, nehovoří jen o tělesných potřebách, nýbrž o vysokém etickém významu, který mají manželé mít na zřeteli ve vztahu k pohlavnímu životu. Manželství není něco zlého nebo hříšného, nýbrž něco, co mají křesťané pěstovat. Pohlavní styk není hříšný, a proto není nejúčinnější ochranou proti pokušením na sexuálním poli askenze, nýbrž skrze stvoření daný řád společenství

⁹ Srov. k tomu W. WOLBERT, *Ethische Argumentation und Paränese in 1 Kor 7*, Düsseldorf, 1981.

¹⁰ Srov. J. B. BAUER, „Ehe,“ s. 113.

¹¹ Srov. G. FRIEDRICH, *Sexualität und Ehe: Rückfragen an das Neue Testament*, Stuttgart, 1977, s. 62.

¹² Srov. tamtéž.

¹³ Srov. tamtéž, s. 62n.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 63.

¹⁵ Srov. K. H. SCHEKLE, *Theologie des Neuen Testaments*, Düsseldorf: Ethos, 1977, s. 255.

v manželství.¹⁶ V 1 Sol 4,4n Pavel požaduje: „Každý z vás aby uměl žít se svou vlastní ženou svatě a s úctou, ne ve vášnivě chtivosti jako pohané, kteří neznají Boha.“ A v 1 Kor 7,3n: „Muž ať prokazuje ženě, čím je jí povinen, a podobně i žena muži. Žena nemá své tělo pro sebe, ale pro svého muže. Podobně však ani muž nemá své tělo pro sebe, ale pro svou ženu.“

Pavel si správně uvědomuje „důležitost pohlavního života v manželství, proto považuje zdrženlivost v manželství za něco výjimečného. Podle něj je možná a dovolená jen za zcela jistých předpokladů.“¹⁷ To znamená: „Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu“ (1 Kor 7,5). Pavel se zde nestaví do role nějakého kazuisty, nýbrž přenechává prostor k svobodnému uvážení a svobodnému rozhodnutí dotýčných.¹⁸ Z toho je patrné, že Pavel vidí manželství, lásku a manželský akt ve vzájemné vnitřní spojitosti. Není zde ani slovo o tom, že „manželské spojení je ospravedlněno jen skrze cíl plození potomstva.“¹⁹

V úvahách o manželství v 1 Kor 7 nehraje otázka dítěte žádnou roli, ba dokonce není ani jednou zmíněna.²⁰ To, že se zde Pavel nezmiňuje o dětech, souvisí s eschatologickou situací obce (srov. 1 Kor 7,29). Obec, která očekává brzký konec, se nepotřebuje starat o potomstvo, které by zajistilo její trvání. Z etického hlediska je důležité, že Pavel nezdůvodňuje nesporný význam manželství a sexuálního společenství skrze plození dětí, nýbrž skrze touhu po jiném pohlaví. Jinak řečeno, manželství pro něj není instituce k plození dětí, k udržení rodu a národa, nýbrž smysl manželství spočívá ve společenství těch, kteří se jeden druhému darují a navzájem si pomáhají.²¹ Manželství je dílo stvoření a vykoupení, a tím představuje Bohem stanovený řád (srov. 1 Kor 6,16; 11,7–9; 15,45,47). „Manželské společenství má tak velkou sílu, že se manželé navzájem posvěcují a také děti jsou manželstvím posvěceny“²² (srov. 1 Kor 7,14).

Ve všech těchto otázkách se jedná o pastorační pokyny, odpovědi na dotazy Korintanů, které jen nepřímou vyjadřují apoštolovo pojetí manželství. Z Pavlova postoje je patrné, že manželství i panenství je záležitost Božího povolání. Na toto povolání může člověk odpovědět jen svobodným rozhodnutím. Manželství a plodnost není tedy pro muže ani ženu žádná povinnost, ale svobodná odpověď na Boží povolání.

¹⁶ Srov. G. FRIEDRICH, *Sexualität und Ehe*, s. 78n.

¹⁷ Tamtéž, s. 83.

¹⁸ Srov. tamtéž. Srov. také J. DOLISTA, *Naděje vložena do manželství: Teologicko-pastorální studie*, Olomouc, 1994, s. 45–47.

¹⁹ H. ROTTER, „Ehe,“ in H. ROTTER – G. VIRT (ed.), *Neues Lexikon der Christlichen Moral* (=NLChM), Innsbruck, 1990, s. 102.

²⁰ Srov. G. FRIEDRICH, *Sexualität und Ehe*, s. 81.

²¹ Srov. tamtéž, s. 82.

²² K. H. SCHELKLE, *Theologie des Neuen Testamentes*, s. 254.

3. MANŽELSTVÍ JAKO „KŘESŤANSKÉ TAJEMSTVÍ“

Zatímco v 1 Kor 7 dává Pavel jen pastorální rady a odpovědi na dotazy Korintanů a nepředkládá zde systematické pojednání o manželství, narážíme v Ef 5,22–33 na teologické prohloubení křesťanského pojetí manželství.²³ Vztah muže a ženy je zde viděn jako obraz vztahu Krista a církve. Manželé jsou napomínáni ke vzájemné křesťanské lásce: „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale živí je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev; vždyť jsme údy jeho těla. ‚Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo.‘ Je to veliké tajemství, které vztahují na Krista a na církev. Tak i každý z vás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu“ (Ef 5,25–33).²⁴

Tím, že list Efezanům srovnává manželství se vztahem Krista a církve, objasňuje smysl a podstatu manželství v církvi. Jako Kristus miluje církev, tak má muž milovat svou ženu. Dopis vidí ve slově, které vyslovil Bůh na začátku o jednotě lidského páru, prorockou předpověď o jednotě Krista a církve. Ve stvoření zamýšlená jednotu muže a ženy se stává pravdou v jednotě Krista a církve. Manželství, které je ve Staré smlouvě řádem stvoření, je v Nové smlouvě vtaženo do výkupného spásného díla Kristova. Každé manželství v církvi připomíná tuto jednotu Krista a církve a tato jednotu bude prezentována, ozřejmána a uskutečněna ve společenství a lásce manželů. Je-li panenství eschatologické znamení čekání církve na jejího Pána, pak se může a musí o manželství říct, že je přítomným znamením již uskutečněného sjednocení Krista a církve.²⁵ Již samotná analogie mezi Kristem a církví a křesťanskými manžely propůjčuje křesťanskému manželství nesrovnatelnou důstojnost; nadto ale budou manželé jako údy Kristova těla vtaženi do Kristova svatého pole působení – to je církve (srov. Ef 1,23; 2,20–22; 4,16; 5,23).²⁶ Hluboké tajemství se zde týká partnerství manželů a manželské lásky, nikoli plození a rodičovství.²⁷ Bezprostředně o dětech v této souvislosti zde není žádná zmínka.

Podobně jako v listě Efezanům je to vyjádřeno také v listě Kolosanům 3,18n: „Ženy, podřizujte se svým mužům, jak se sluší na ty, kdo patří Pánu. Muži, milujte své ženy a nechovejte se k nim drsně.“ A v 1 Pt 3,7: „Stejně i muži: když žijete se svými ženami, mějte pro ně porozumění, že jsou slabší; a prokazujte jim úctu, protože jsou spolu s vámi dědičkami daru života.“ I v těchto případech je řeč především o lásce mezi mužem a ženou. Manželé jsou napomínáni k vzájemné křesťanské lásce v manželství.

²³ Srov. N. BAUMERT, *Frau und Mann bei Paulus: Überwindung eines Missverständnisses*, Würzburg, 1992, s. 193–206.

²⁴ Srov. k tomu J. DOLISTA, *Naděje vložena do manželství*, s. 40–43.

²⁵ K. H. SCHELKLE, *Theologie des Neuen Testaments*, s. 258.

²⁶ R. SCHNACKENBURG, *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments*, sv. 1, Freiburg, 1986–1988, s. 244.

²⁷ Srov. J. DAVID, *Ehe und Familie nach dem Konzil*, s. 161.

Ve zmíněných textech je patrné, že manželská láska stojí v popředí pojetí manželství. Ve srovnání s dřívějšími spisy Nového zákona je zde zjevná snaha ukázat teologickou dimenzi a krásu manželského společenství a jeho místo ve společenství církve.

4. DĚTI – POŽEHNÁNÍ MANŽELSTVÍ

V Novém zákoně stojí jednoznačně v popředí vztah manželů, což ale neznamená, že by role manželství a rodiny ve službě života byla snižována. Dítě patří k rodině jako něco naprosto samozřejmého. Nikde se však nehovoří o ideálním počtu dětí,²⁸ ani se tu nikde nesetkáme s požadavkem: mít dětí co nejvíce!²⁹

Přesto zde objevujeme některé pasáže, ve kterých je plodnost vysoce ceněna a chválena. Jde o příběh Alžběty, která chválí plodnost a raduje se ze svého těhotenství: „Toto učinil Pán; sklonil se ke mně v těchto dnech, aby mě zbavil mého pohanění mezi lidmi“ (Lk 1,25). Také početí a narození Ježíšovo skrze Marii nabízí krásný obraz mateřství a ukazuje na význam manželství ve službě života v dějinách spásy.

Perikopa o Ježíšově žehnání dětem (Mk 10, 13–16) ukazuje, že děti, které jsou ovocem manželství, jsou jeho bohatstvím. „Dítě v rodině je znamením Boží přítomnosti, ochrany a věrnosti, se kterou Bůh bdí nad rodinou.“³⁰ Dítě je ale také přínosem pro obec. Dětem patří nebeské království, a člověk se musí učit přijímat je jako dítě (verš 15), aby do něj vstoupil. Ježíšův postoj, jak je zde popsán, je výzvou k laskavé pozornosti vůči dětem.

Také pastorální listy nabízejí důležitá vyjádření o křesťanském manželství, resp. plození. Je zde hájena oprávněnost manželství proti bludnému učení těch, kteří tvrdí, že manželství a plození pochází od ďábla.³¹ Podle 1 Tim 2,15 bude žena zachráněna tím, že plodí děti a vede rozvážlivý život ve víře, lásce a svatosti.³² Tím zde není řečeno, že smysl ženina bytí by se měl vyčerpat plozením, nýbrž, že skutky manželství a rození ve víře a lásce jsou svaté a plodí spásu.³³ V manželství se rodí nejenom děti tohoto světa, nýbrž skrze křest také adoptivní děti Boží, žijící novým životem, který přijaly od Krista skrze jeho Ducha.³⁴ „Bůh je představen jako *abba* – Otec (srov. Mt 23,9), který všechny bezvýhradně přijímá jako své děti.“³⁵ Toto je opět potvrzeno v 1 Tim 5,14: „Chci tedy, aby se mladší vdovy vdávaly, měly děti, vedly domácnost a nedávaly příležitost k pomluvám.“

²⁸ Srov. K. HÖRMANN (ed.), *Lexikon der christlichen Moral*, Innsbruck, 1976, s. 252.

²⁹ Srov. HchE, sv. 2., s. 152.

³⁰ Srov. K. H. SCHEKLE, *Theologie des Neuen Testaments*, s. 322.

³¹ Srov. tamtéž, s. 259.

³² Srov. J. B. BAUER, „Ehe,“ s. 114.

³³ Srov. K. H. SCHEKLE, *Theologie des Neuen Testaments*, s. 259.

³⁴ Srov. *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II.*, čl. 18.

³⁵ Srov. H. SCHATTOVITS – S. PERKONIG, „Familie,“ in NLChM, s. 174.

5. SHRNUÍ

V Novém zákoně je manželství a význam starozákonního požehnání k plodnosti relativizován. Manželství a plodnost není žádná povinnost, nýbrž svobodná odpověď na Boží povolání.

Ježíš hovoří o manželství výlučně jako o nerozlučném personálním vztahu mezi mužem a ženou. Nehovoří vůbec o potomstvu, o rodičovských povinnostech a povinnostech dětí vůči rodičům.

Pavel vidí manželství, lásku a manželský akt ve vzájemné vnitřní spojitosti. Nezmiňuje se o ospravedlnění manželského spojení jen skrze zaměření na plození.

Dítě se v manželství předpokládá jako samozřejmost. Nikde se však nehovoří o ideálním počtu dětí, ani se tu nikde nesetkáme s požadavkem: mít dětí co nejvíce.

Mateřství a výchova dětí ve víře jsou svaté a vedou ke spáse.